

Oman muotoinen koti

Yli tuhannella alle 25-vuotiaalla helsinkiläisellä ei nyt ole kotia. Oman muotoinen koti –projekti etsii muotoilun menetelmän uusia ratkaisuja nuorten asunnottomuuteen.

Muotoilun sanotaan loistavan viheliäisten ongelmien ratkaisemisessa. Nuorten asunnottomuus on juuri sellainen. Sitä ei kannata eikä synnytä kukaan. Ilman omaa kotia eläminen vaikeuttaa sitoutumista asioihin, ihmisiin tai terveysongelmiin. Asunnottomuus kasvattaa luottohäiriötä ja terveysongelmia. Silti asunnottomien nuorten asuminen yhdessä nuorten kanssa. Oman muotoinen koti selvittää muotoilun keinoin, miten tyhjätilat vääntyvät nuorten asumiskäyttöön ja miten nuorisoasumisen kautta parannetaan koko lähiympäristöä.

Projektitiimi

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus
Mikki Mielonen

Nuorisoasuntoliitto ja Alkuasunnot Oy

Toimiva kaupunki
Pablo Riquelme

1. Ongelma

Oman muotoinen koti –hankkeessa ongelma on varsin konkreettinen. Helsingissä on yli tuhat alle 25-vuotiasta nuorta vailla vakituista asuntoa. Pyrkimyksenä on rakentaa uusia pysyviä toimintatapoja, jotka auttavat nuorten asunnottomuuden ratkaisemisessa. Tavoitteena on, että jokaisella helsinkiläisellä nuorella on mahdollisuus omaan kotiin 2018 mennessä.

Koska ongelma on mutkikas, se täytyy ratkaista yhdessä. Oman muotoinen koti –hanke kutsuu kaikki nuorten asunnottomuuden kanssa työskentelevät toimijat yhteen. Nuorisoasiainkeskuksen lisäksi ongelmaa ovat ratkaisemassa Nuorisoasuntoliitto, Y-Säätiö sekä Helsingin kaupungin eri virastot. Asiaa pohditaan yhdessä ja tietoa jaetaan.

Muotoilun rooli tässä hankkeessa on etsiä vaihtoehtoisia ratkaisuja kokeilujen ja testaamisen kautta. Prototyopin kautta päästään kiinni ongelmaan eri näkökulmista. Iso rooli on myös nuorilla itsellään. Nuoret ovat mukana kehittämässä uusia tapoja toimia nuorten asunnottomuuden ratkaisemiseksi.

Oman muotoinen koti on hanke, jossa muodostuu uusia tapoja toimia. Hanke jakautuu neljään osa-alueeseen. Hankkeessa kaikki toimenpiteet rakentuvat alkuvaiheessa kokeilujen ympärille.

1. Nuorten ilmiöt ja ryhmät

Ensin täytyy ymmärtää mistä nuorten asunnottomuudessa oikein on kyse. Hyödynnetään tutkimustietoa ja haastatellaan nuoria mistä nuorten kanssa toimiva. Nuorten ajatushautomossa syntyy uusia ideoita ja vaihtoehtoja asumiseen liittyen.

2. Kaupunki ja kumppanit

Miten kaupunki yhdessä yksityisten toimijoiden, yhteisöjen ja kolmannen sektorin kanssa voi ratkoa nuorten asunnottomuutta? Tähän vaiheeseen kuuluu useat kokeilut: yhteisöllisen asumisen pilotit Helsingin asunnot oy:n kanssa sekä kaupungin tyhjien tilojen väliaikaiskäytön ja tyhjän toimistokiinteistön asuinkäyttöön muuttamisen pilotit.

3. Vaikuttaminen

Hanke pyrkii nostamaan nuorten asunnottomuusongelmien laajempaan tietoisuuteen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun kansanedustajille ja muille vaikuttajille yhdessä nuorten kanssa.

4. Tiedon kerääminen

Miten muissa kaupungeissa ja maailmalla on ratkaistu nuorten asumisen ongelmia?

2. Havainnointi

Oman muotoinen koti –hankkeessa nuorten ajatushautomo on nuorten oma ääni.

”Muu motivoi tunne oikeasta vaikutuksesta että jotain saadaan aikaan ja nuoria kuullaan oikeasti. Eikä olla vaan pelkkänä somisteena.”

Ensimmäisessä tapaamisessa oli kymmenen 15-22-vuotiasta nuorta eri puolilta kaupunkia. Nuorten puheissa tuli esille nuorten huoli siitä, otaatko heidät vakavasti. Vakuutimme, että juuri he ja muut nuoret ovat avainasemassa hankkeessamme ja vain yhdessä voimme onnistua uusien nuorten asumiseen liittyvien mallien luomisessa.

”Kaupungin kämppä on vaikea saada, asuminen on kallista ja osa ei tule enää toimeen vanhempiensa kanssa. Ei ole enää mitään menetettävää -asena.”

Syitä yksittäisten nuorten hankalaan asumislanteeseen on useita ja yleisesti ottaen niitä on aivan liikaa. Nuoret tun-

nistavat syitä helposti. Kaveripiiristä löytyvä laajasti niin hyviä kuin huonojakin esimerkkejä siitä, kuinka asuntoasiat ovat ratkenneet.

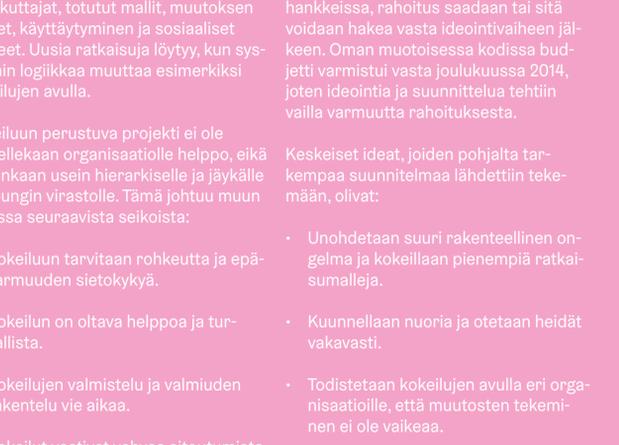
”Vain välittämällä asiat voivat muuttua.”

Nuorten mielessä ei ole palkka tai raha, kun he miettivät syitäan ryhmässä mukana olemiselle. He toivat vahvasti esille halunsa auttaa muita nuoria. Osa toivoi löytävänsä ratkaisun omaankin asuntopulmaansa hankkeen kautta.

”Hyvä ilmapiiri.”

Ei kukaan halua olla mukana vapaaehtoisesti missään, jos tekeminen ei ole kivaa tai tunnelma ei ole innostava. Nuorille tärkeää on myös kokemus, jota he uskovat hankkeemme aikana tehtävistä asumiskokeiluista saavansa.

Oman muotoinen koti –hanke etsii uusia ratkaisuja alle 25-vuotiaiden nuorten asunnottomuuteen Helsingissä.

3. Ideat

Havainnointi ja taustatyö auttoivat hahmottamaan työstettäväksi valittua ongelmaa entisestään. Kaupunkimuotoilijan ja muun työryhmän ideointia ohjasivat muun muassa seuraavat ajatukset:

- Jättämiseen rakenteelliseen ongelmaan ei ole olemassa vain yhtä ratkaisua.
- Mukaan tarvitaan monta tekijää yli organisaati rajojen.
- Tavoitteena ei ole luoda uutta prosessia vaan muuttaa toimintakulttuuria ja rakenteita.
- Halutaan luoda uusia tapoja toimia.

Nuorisoasunnottomuuteen haluttiin lähteä etsimään useita keskenään vaihtoehtoisia ratkaisuja kokeilujen ja testaamisen kautta. Kaupunkimuotoilijan rooli on juuri kokeilun mukaan tuominen ja erilaisten toimintamallien ideointi sekä rakentaminen. Muotoilun tehtävänä on ymmärtää riippuvuusuhdet, taustavaikuttajat, tutut mallit, muutoksen esteet, käyttötyytyminen ja sosiaaliset suhteet. Uusia ratkaisuja löytyy, kun systeimin logiikkaa muutetaan esimerkiksi kokeilujen avulla.

Kokeiluun perustuva projekti ei ole monellekaan organisaatiolle helppo, eikä varsinkaan usein hierarkisella ja jäykkällä kaupungin virastolle. Tämä johtuu muun muassa seuraavista seikoista:

- Kokeiluun tarvitaan rohkeutta ja epävarmuuden sietokykyä.
- Kokeilun on oltava helppoa ja turvallista.
- Kokeilujen valmistelu ja valmiuden rakentelu vie aikaa.
- Kokeilut vaativat vahvaa sitoutumista ja selkeää omistajuutta.

Oman muotoisella kodilla on selkeä kotipesä Helsingin nuorisoasiainkeskuksessa, jonka toimintakulttuuri on ihanteellinen kokeiluun pohjautuvalle hankkeelle.

- Organisaatio toimii jatkuvasti nuorten kanssa: sosiaalisuus ja epävarmuuden sietokyky ovat sisäänrakennettuja ominaisuuksia.
- Organisaation johto on hyvin sitoutunut sekä ongelman ratkaisemiseen että kokeilujen hyödyntämiseen: hankkeeseen on varattu työnteekijöiden aikaa.
- Organisaatiolta löytyy luontaista empatiaa ja halua asiakasymmärrykseen eli nuorten vakavasti ottamiseen ja kuuntelemiseen.
- Organisaatio on erittäin rohkea ja aktiivinen kumppanien hakija: mukaan saatiin laaja ja sitoutunut toimijoiden verkosto.

Ideoinnilla oli siis erittäin suotuisat lähtökohdat asenneilmapiiriin ja työkaluun puolesta. Kuten monissa kaupungin hankkeissa, rahoitus saadaan tai sitä voidaan hakea vasta ideointivaiheen jälkeen. Oman muotoisessa kodissa budjetti valmistui vasta joulukuussa 2014, jolloin ideointia ja suunnittelua tehtiin vailla varmuutta rahoituksesta.

Keskeiset ideat, joiden pohjalta tarkempaa suunnitelmaa lähdettiin tekemään, olivat:

- Unohdetaan suuri rakenteellinen ongelma ja kokeilun pienempiä ratkaisumalleja.
- Kuunnellaan nuoria ja otetaan heidät vakavasti.
- Todistetaan kokeilujen avulla eri organisaatioille, että muutosten tekeminen ei ole vaikeaa.
- Nostetaan teemaa julkiseen keskusteluun kokeilujen avulla.

4. Suunnitelma

Oman muotoisen kodin toimintasuunnitelma perustuu viiteen kokeiluun, joista ensimmäistä käynnistettiin vuoden 2015 aikana.

1. Kaupungin vuokra-asunnoista vastaavan Helsingin kaupungin asunnot Oy:n kanssa aloitetaan nuorten yhteisöasumisen kokeilu, kun tyhjillään oleva huoneisto muutetaan asumiskäyttöön. Liiketilojen ja muiden tyhjiä tilojen muuttaminen nuorten yhteisöasumisen käyttöön etenee vaiheittain.

2. Nuorisoasiainkeskuksen kesätoimintakeskuksessa Vartiosaarassa testataan uutta kausiasumisen muotoa. Siinä yhdistetään vaikeassa tilanteessa olevien nuorten asuminen, töiden opinnollistaminen ja harrastaminen. Nuoret työskentelevät kesätoimintakeskuksessa ja asuvat kesän Vartiosaarassa. Työ on osa heidän opintojaan Stadin ammattiopistossa.

3. Käynnistetään vanhusten ja nuorten yhteisasumisen kokeiluja. Uutta nuorten ja vanhusten asumisunimin on suunniteltu yhdessä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston ja Helsingin Diakoniasiston kanssa. Tavoitteena on löytää ensimmäisen vuoden aikana 30 asunnottomalle nuorelle oma koti.

Kaupunkimuotoilija on mukana suunnitelman jokaisessa osassa sekä uusien toimintatapojen etsijänä että kokonaisuuden hahmottajana. Muotoilun menetelmiä käytetään myös nuorten kanssa toteutettavassa yhteissuunnittelussa: ratkaisuja tyhjien tilojen asumiskäyttöön muuttamiseksi ja lähiympäristön hyvinvoinnin lisäämiseen mietitään yhdessä nuorten kanssa.

Kaksi vielä ideoinnissa olevaa kokeilua päivitetään tälle sivulle projektin edetessä. Viiden kokeilun lisäksi Oman muotoisen koti on mukana erilaisissa tapahtumissa, esimerkiksi:

- 13.4. Laiturilla Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston järjestämällä kaupunkisuunnittelumessuilla Oman muotoinen koti -työpaja nuorille
- 8.–15.8. Our House -lähiöasumisen festivaali pääkaupunkiseudulla
- 3.–13.9. Helsinki Design Week -tapahtumissa
- 17.10. Asunnottomien yö -tapahtumassa

5. Testaus

Keväällä 2015 Oman muotoisen kodin kolme ensimmäistä kokeilua ovat juuri pyörähtämässä käyntiin. Testauksen tuloksia päivitetään tälle sivulle projektin edetessä. Varsinaisten kokeilujen lisäksi

hankkeessa on jatkuvasti testattu myös muita asioita, kuten yhteissuunnittelua nuorten kanssa, kumppaniverkoston toimintaa sekä ongelman kuvantamista ja havainnollistamista.

6. Toteutus ja opit

Oman muotoinen koti on siirtymässä kokeilujen osalta toteutusvaiheeseen keväällä 2015. Kokeilujen toteutuksesta ja opeista kerromme tällä sivulla laajemmin projektin edetessä.

Yhteissuunnittelu nuorten kanssa käynnistettiin keväällä 2015 ja sitä on jatkettu kaupunkimuotoilijan johdolla tiiviiseen tahtiin. Nuorten osallistuminen on ollut aktiivista kun heille selvisi, että heidät todellakin otetaan hankkeessa vakavasti mutta osallistuminen on silti hauskaa. Luonnollisesti aina on pidettävä mielessä, kuinka paljon sitoutumista nuorilta voi pyytää ja odottaa.

Organisaatioiden yhteistyön kannalta voidaan jo nyt sanoa, että käänteentekevää oli kun Helsingin nuorisoasiainkeskuksen aloitteellisesti joulku saatiin ensimmäistä kertaa suuri joukko nuorisoasumisen kanssa työskenteleviä tahoja saman puhtaan ääneen. Kokeilukulttuuriin suhtauduttiin lähtökohdista positiivisesti ja jo ensimmäisen kokouksen osoitit, että muutosten tekeminen ei ole niin vaikeaa kuin ennalta olisi voinut arvella. Oman muotoisen koti on löytänyt onnistuneesti tiille kolme tavoitteessaan havainnollistaa ongelmaa. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, Toimiva kaupunki, Nuorisoasuntoliitto ja Y-säätiö ovat lausuneet tavoitteensa julki ja julkistaneet myös ensimmäiset kolme kokeilua. Hanke toimii myös sosiaalisessa mediassa ja on saanut ongelmalle näkyvyyttä myös mediassa.

- Oman muotoisen kodin tiedote 9.4.2015
- Oman muotoisen kodin Facebook-sivu
- Oman muotoinen koti Radio Helsingissä
- Oman muotoinen koti Helsinki Design Weeklyssä
- Oman muotoinen koti HS:ssa
- Radio Ylen aikainen: tiistaina 26.5. klo. 11.40 - 11.50

Hankkeen opit päivittyvät etenemisen myötä. Keväällä 2015 voidaan sanoa seuraavaa:

- Kokeiluun tarvitaan rohkeutta toimia, epävarmuuden sietokykyä ja uskallusta epäonnistua.
- Suuria ongelmia voi lähteä ratkaistamaan pienin askelin, jolloin kokeilu on helppoa ja turvallista.
- Kokeilujen valmistelu ja verkostojen rakentaminen vie aikaa: toiminta saattaa käynnistyä vasta pitkän ajan kuluttua ideoinnista.
- Verkostoaminen toiminta vaatii yhteisdenpitoa ja aktiivista viestintää: tahot sitoutuvat sitä paremmin mitä enemmän hankkeesta tietävät.
- Organisaation kulttuuri ja hankkeen selkeä johtajuus mahdollistavat onnistuneen toiminnan: Helsingin nuorisoasiainkeskuksen hiljattain tehty suunnantarkistus ja kytty empatiaan ovat olennaisesti antaneet Oman muotoisen kodin etenemistä.

